

LAW

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.2.16>

PRAWO DO WOLNOŚCI OPINII I WYPOWIEDZI: RAMY REGULACYJNE I PRAKTYKA SĄDOWA

Milinczuk Switlana

Doktorantka Katedry Prawa Konstytucyjnego i Administracyjnego Zaporoskiego Uniwersytetu Narodowego

ORCID ID: 0009-0008-4797-225X

milinchuk_s@ukr.net

Adnotacja. Artykuł analizuje praktykę sądową i ramy regulacyjne prawa do wolności myśli i wolności wypowiedzi. Autor wskazuje, że stosunek do wolności myśli jest rozumiany poprzez system gwarancji, ramy regulacyjne dla regulacji prawa do wolności myśli, które umożliwiają korzystanie z tego prawa, chronią je przed bezprawnymi ingerencjami itp. W końcu nie wystarczy zadeklarować prawo do wolności myśli i słowa – ważne jest ustanowienie pewnych ram regulacyjnych dla regulacji prawa do wolności myśli, tj. ustanowienie pewnych warunków i środków zapewniających istnienie wolności myśli w społeczeństwie demokratycznym. Kwestia korzystania i zapewnienia wolności poglądów jest dziś niezwykle istotna. Prawo do wolności opinii jest zapisane w prawie i gwarantowane zarówno przez ustawodawstwo krajowe, jak i prawo międzynarodowe. Ważne jest ustanowienie pewnych gwarancji prawa do wolności myśli, tj. ustanowienie pewnych warunków i środków zapewniających istnienie wolności słowa i informacji w społeczeństwie demokratycznym.

Słowa kluczowe: prawa człowieka, wolność myśli, wolność wypowiedzi, orzecznictwo.

THE RIGHT TO FREEDOM OF OPINION AND EXPRESSION: REGULATORY FRAMEWORK AND JUDICIAL PRACTICE

Milinchuk Svitlana

Postgraduate Student at the Department of Constitutional and Administrative Law

Zaporizhzhia National University (Zaporizhzhia, Ukraine)

ORCID ID: 0009-0008-4797-225X

milinchuk_s@ukr.net

Abstract. The article analyses the judicial practice and regulatory framework of the right to freedom of thought and freedom of expression. The author points out that the attitude to freedom of thought is understood through the system of guarantees, the regulatory framework for the regulation of the right to freedom of thought, which makes it possible to exercise this right, protect it from unlawful encroachments, etc. After all, it is not enough to declare the right to freedom of thought and speech – it is important to establish certain regulatory frameworks for the regulation of the right to freedom of thought, i.e. to establish certain conditions and means that ensure the existence of freedom of thought in a democratic society. The issue of exercising and ensuring freedom of opinion is extremely important today. The right to freedom of opinion is enshrined in law and guaranteed by both domestic legislation and international law. It is important to establish certain guarantees of the right to freedom of thought, i.e., to establish certain conditions and means ensuring the existence of freedom of speech and information in a democratic society.

Key words: human rights, freedom of thought, freedom of expression, case law.

ПРАВО НА СВОБОДУ ДУМКИ ТА СВОБОДУ ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ: НОРМАТИВНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ТА СУДОВА ПРАКТИКА

Світлана Мілінчук

здобувач кафедри конституційного та адміністративного права

Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

ORCID ID: 0009-0008-4797-225X

milinchuk_s@ukr.net

Анотація. У статті проаналізовано судову практику та нормативне закріплення права на свободу думки та свободу вираження поглядів. Вказано, що ставлення до свободи думки розуміється через систему гарантій, нормативні засади регулювання права на свободу думки, завдяки яким стає можливим реалізація цього права, охорона від протиправних посягань тощо. Адже мало лише декларування права на свободу думки й слова – важ-

ливим є встановлення певних нормативних засад регулювання права на свободу думки, тобто закріплення певних умов та засобів, що забезпечують існування свободи думки в демократичному суспільстві. Питання реалізації та забезпечення свободи думки є надзвичайно важливим сьогодні. Право на свободу думки закріплено законодавчо і гарантується як вітчизняним законодавством, так і нормами міжнародного права. Важливим є встановлення певних гарантій права на свободу думки, тобто закріплення певних умов та засобів, які забезпечують існування свободи слова та інформації в демократичному суспільстві.

Ключові слова: права людини, свобода думки, свобода вираження поглядів, судова практика.

Вступ. Питання реалізації та забезпечення свободи думки є надзвичайно важливим сьогодні. Право на свободу думки закріплено законодавчо і гарантується як вітчизняним законодавством, так і нормами міжнародного права. Важливим є встановлення певних гарантій права на свободу думки, тобто закріплення певних умов та засобів, які забезпечують існування свободи слова та інформації в демократичному суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, праці яких присвячені тому чи іншому аспекту питання правового регулювання та реалізації свободи думки слід виділити Д. Бичавську-Синярьську, К. Барнич, М. Маковей, П. Ван Дейка та Г. Ван Хофа, Клювера та інших.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз судової практики та нормативного закріплення права на свободу думки та права на свободу поглядів.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети та вирішення завдань у роботі були використані різноманітні методи. Зокрема, застосовано загальнонаукові методи, такі як синтез, порівняння й узагальнення. Крім цього, використано метод систематизації для упорядкування загальних характеристик та хронологічний метод для визначення послідовності подій у межах конкретного часового проміжку.

Виклад основного матеріалу. Свобода думки гарантує створення в суспільстві атмосфери плюралізму й конкуренції інформаційних джерел. Важливою гарантією свободи слова є заборона цензури (ст. 15 Конституції України; ст. 2 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні», ст. 24 Закону України «Про інформацію», ст. 5 Закону України «Про телебачення і радіомовлення»); законодавче закріплення таких принципів інформаційних відносин, як: гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; достовірність і повнота інформації; свобода вираження поглядів і переконань; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя (ст. 2 Закону України «Про інформацію»); неможливість притягнення до відповідальності за висловлення оціночних суджень; оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості (ст. 30 Закону України «Про інформацію»); державне гарантування вільного і відкритого обговорення суспільно важливих проблем із застосуванням телебачення і радіомовлення (ст.4 Закону України «Про телебачення і радіомовлення») тощо.

Ставлення до свободи думки розуміється через систему гарантій, нормативні засади регулювання права на свободу думки, завдяки яким стає можливим реалізація цього права, охорона від протиправних посягань тощо. Адже мало лише декларування права на свободу думки й слова – важливим є встановлення певних нормативних засад регулювання права на свободу думки, тобто закріплення певних умов та засобів, що забезпечують існування свободи думки в демократичному суспільстві.

Варто вказати, що Кабінет Міністрів України своїм Розпорядженням «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» від 2 грудня 2020 р. № 1556-р затвердив Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні, якою визначаються мета, принципи та завдання розвитку технологій штучного інтелекту в Україні як одного з пріоритетних напрямів у сфері науково-технологічних досліджень. Метою Концепції є визначення пріоритетних напрямів і основних завдань розвитку технологій штучного інтелекту для задоволення прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, побудови конкурентоспроможної національної економіки, вдосконалення системи публічного управління.

Принципами розвитку та використання технологій штучного інтелекту, дотримання яких повністю відповідає принципам Організації економічного співробітництва і розвитку з питань штучного інтелекту, визначено: сприяння інклюзивному зростанню, сталому розвитку та добробуту; розроблення та використання систем штучного інтелекту лише за умови дотримання верховенства права, основоположних прав і свобод людини і громадянина, демократичних цінностей, а також забезпечення відповідних гарантій під час використання таких технологій; відповідність діяльності та алгоритму рішень систем штучного інтелекту вимогам законодавства про захист персональних даних, а також додержання конституційного права кожного на невтручання в особисте і сімейне життя у зв'язку з обробкою персональних даних тощо (Концепція, 2020).

Варто вказати, що 21 травня 2024 року Рада ЄС остаточно схвалила законопроект про штучний інтелект, за який 13 березня проголосував Європарламент. Зокрема Artificial Intelligence Act (AI Act) експерти називають еталоном у сфері регулювання технологій та систем штучного інтелекту і прогнозують, що на нього будуть рівнятися законотворці усіх держав світу.

Так, щодо основних прав у документі вказується, що використання ШІ з його специфічними характеристиками (наприклад, непрозорість, складність, залежність від даних, автономна поведінка) може негативно вплинути на ряд основних прав, закріплених у Хартії основних прав ЄС (Хартія). Ця пропозиція спрямована на забезпечення високого рівня захисту цих основних прав і спрямована на вирішення різних джерел ризиків за допомогою чітко визначеного підходу, заснованого на ризиках. З набором вимог до надійного ШІ та пропорційних зобов'язань для всіх учасників ланцюга створення вартості, пропозиція посилить та сприятиме захисту прав, захищених Хартією: права на людську гідність (стаття 1), поваги до приватного

життя та захисту персональних даних (статті 7 та 8), недискримінації (стаття 21) та рівності між жінками та чоловіками (стаття 23). Він спрямований на запобігання впливу на права на свободу вираження поглядів (стаття 11) та свободу зібрань (стаття 12), забезпечити захист права на ефективний засіб правового захисту та справедливий суд, права на захист та презумпцію невинуватості (статті 47 та 48), а також загального принципу належного управління. Крім того, що стосується певних сфер, пропозиція позитивно вплине на права ряду спеціальних груп, таких як права працівників на справедливі та справедливі умови праці (стаття 31), високий рівень захисту споживачів (стаття 28), права дитини (стаття 24) та інтеграція людей з інвалідністю (стаття 26). Право на високий рівень захисту навколишнього середовища та підвищення якості навколишнього середовища (стаття 37) також є актуальним, в тому числі щодо здоров'я та безпеки людей. Зобов'язання щодо тестування *ex ante*, управління ризиками та нагляду за людиною також сприятимуть повазі інших основних прав, мінімізуючи ризик помилкових або упереджених рішень за допомогою штучного інтелекту в таких критичних сферах, як освіта та навчання, працевлаштування, важливі послуги, правоохоронні органи та судова влада. У випадку, якщо порушення основних прав все ще трапляються, ефективне відшкодування постраждалим особам стане можливим завдяки забезпеченню прозорості та простежуваності систем штучного інтелекту в поєднанні з сильним контролем *ex post*. Ця пропозиція накладає деякі обмеження на свободу ведення бізнесу (стаття 16) та свободу мистецтва та науки (стаття 13) для забезпечення дотримання основних причин суспільного інтересу, таких як здоров'я, безпека, захист споживачів та захист інших основних прав («відповідальні інновації»), коли розробляється та використовується технологія штучного інтелекту високого ризику. Ці обмеження є пропорційними та обмежені мінімумом, необхідним для запобігання та пом'якшення серйозних ризиків безпеки та ймовірних порушень основних прав (Artificial intelligence act, 2024).

У червні 2024 року Міністерство цифрової трансформації України опублікувало Білу книгу з регулювання штучного інтелекту в Україні (Біла книга, 2024): бачення Міністерства, завдяки якій компанії зможуть зрозуміти, як підготуватися до майбутнього законодавства та створювати безпечні для громадян продукти. Зокрема Ціллю №2 зазначеного документу визначено, що «захист прав людини від ризиків, що може нести ШІ, та зловмисного використання таких технологій. Базовий принцип захисту прав людини в цифровому середовищі – права людини повинні однаково надійно захищатися як офлайн, так і онлайн. ШІ здатен не тільки стати ще однією сферою або середовищем, де можуть порушуватися права людини, але й значно збільшити кількість випадків порушення прав людини. Яскравою ілюстрацією цього є право людини не бути підданою дискримінації. Так, у процесі навчання технології ШІ можуть відображати інституційну дискримінацію, наявну упередження щодо представників різних національностей, кольору шкіри та інших ознак. Інтеграція таких упереджень в системи ШІ призводитиме до порушення згаданого права, що стає ще більш небезпечним тоді, коли системи використовуються для ухвалення рішень, що можуть мати вагомні наслідки для життя людини. Наприклад, у випадку автоматизованого рішення щодо прийняття на роботу, призначення державної допомоги або надання кредиту. Не менш небезпечними є й сценарії зловмисного використання ШІ. Вже відомі випадки використання штучного інтелекту для шахрайства в мережі Інтернет, створення глибинних фейків та маніпулювання поведінкою людини загалом. З метою убезпечення громадян від таких ризиків та захисту прав людини під час взаємодії з ШІ постає потреба у впровадженні юридично обов'язкового та всеохопного регулювання, що і пропонується на другому етапі нашого підходу» (Біла книга, 2024).

Попри широку перспективу для суспільства, що створюють сучасні технології ШІ, деякі з них можуть мати значний вплив на фундаментальні права і свободи людини. По-перше, ШІ може робити помилки. У світі вже є достатньо прецедентів, які доводять цей факт. Наприклад, серед показових випадків – скандал у Великій Британії у 2000–2014 роках, коли понад 700 співробітників поштової служби отримали покарання, а деякі навіть тюремне ув'язнення, за порушення, яких вони не вчиняли. Комп'ютерна програма компанії показала грошові недостачі, через що багатьох працівників притягнули до відповідальності. Знадобилися роки, щоб юристи довели, що система припустилася помилки. Існують й інші можливі ризики в роботі алгоритмів, які продемонстрували вчені. Ессекський університет у своєму дослідженні представив висновки, що частота помилок системи відеоспостереження британської поліції й розпізнавання облич становить 81 %. Програма могла ідентифікувати з-поміж п'ятох осіб чотирьох невинних як підозрюваних. Подібні результати також були опубліковані у звіті Джорджтаунського юридичного центру конфіденційності та технологій (Post Office scandal, 2014).

Сьогодні в Україні мало досліджень подібних випадків, але це не означає, що їх нема. Можна сказати, що роботу в цьому напрямі тільки розпочато, зокрема сучасне суспільство потребує вживати заходи для вивчення потенційних проблем використання ШІ як у приватному, так і державному секторі.

Обсяг свободи вираження поглядів більш чітко визначено через судову практику Європейського суду з прав людини у Страсбурзі. ЄСПЛ у своєму рішенні зазначив, що «свобода вираження поглядів... застосовується не тільки до «інформації» або «ідей», які прихильно сприймаються або розглядаються як необразливі або такі, що викликають байдужість, але також і до тих, які ображають, шокують або турбують державу або будь-яку частину населення» (справа *Handyside v. Велика Британія*).

Європейський суд з прав людини через свою прецедентну практику також визначив обсяг захисту свободи вираження поглядів у Конвенції, вказавши, що «стаття 10 захищає не тільки право, яке стосується мови, але цей захист також відноситься до малюнки, ідеї та дії, які призначені для представлення інформації

або ідей. Ця стаття захищає не тільки зміст ідей, а й їх форму (документи, малюнки, фільми або електронна інформація також є захищеними цією статтею). Держави мають позитивне зобов'язання забезпечувати використання свободи вираження поглядів, а не просто не перешкоджати здійсненню цього права. Що стосується позитивних обов'язків держави забезпечити сприятливе середовище для здійснення свободи, то варто навести справу «Озгюр Гюндем проти Туреччини», в якій Суд дійшов висновку, що Уряд не виконав свого позитивного зобов'язання щодо створення сприятливого середовища для здійснення цієї свободи. Держави мають позитивний обов'язок забезпечувати свободу вираження поглядів, тобто по горизонталі застосування статті 10 щодо фізичних осіб. Фізичні особи повинні використовувати своє право на спілкування, тоді як доступ до інформації має бути забезпечений їм. При визначенні наявності позитивного зобов'язання існування держави, необхідно враховувати справедливий рівновагу, яку необхідно досягти між загальним інтересом суспільства та інтересами особистості.

Варто навести рішення ЄСПЛ у справі «Еон проти Франції» (Eon v. France) у світлі свободи вираження поглядів. Заявник, пан Ерве Еон, був французьким громадянином, який у 2008 році під час візиту до президента Франції Ніколя Саркозі, махнув маленьким плакатом з написом «заблукай, ти сумний укол». Ця фраза практично була той самою, який кілька місяців тому використовував сам президент Саркозі на Сільськогосподарській виставці у відповідь фермеру, який відмовився потиснути йому руку. Суд дійшов висновку, що «фраза, використана заявником не була націлена на особисту честь Президента». Суд дійшов висновку що «словесна атака» за своєю суттю мала політичний характер і той факт, що фраза, використана заявником, який привернув широку увагу в засобах масової інформації, значна частина яких була в сатиричному тоні, чітко вказує на те, що «словесна атака» в даному випадку може трактуватися як політична сатира. Політична сатира за своєю природою спрямована на провокування і глузування. Отже, на думку Суду, визнання Еона винним може мати негативні наслідки, оскільки «сатира може бути способом обговорення питань, що становлять суспільний інтерес» (Eon v. France).

Отже, право на свободу думки – це складне право, яке включає право шукати, отримувати та передати інформацію та ідеї всіх видів і через будь-який носій. Це означає, зокрема, що коли право особи на свободу думки незаконно обмежується, право інших на отримання інформації та ідей також порушується.

Міжамериканський суд з прав людини уточнює значення свободи вираження поглядів у своєму консультативному висновку № 5, де уряд Коста-Ріки звернувся з проханням дати консультативний висновок щодо того, чи закон, що вимагає ліцензування журналістів, сумісним з Американською конвенцією. Журналіста в Коста-Ріці засудили до трьох місяців в'язниці за незаконне здійснення журналістики. Журналіст оскаржив його вирок і закон, згідно з яким він був винесений, порушивши справу до Міжамериканської комісії з прав людини. Комісія не встановила, що ні рішення, винесене судом Коста-Ріки, ні закон Коста-Ріки, який вимагає, щоб журналісти були ліцензовані для практики, не становили порушення права на свободу вираження поглядів.

Крім того Міжамериканський суд з прав людини у своєму Консультативному висновку № 5 ОС-5/85 від 13 листопада 1985 року вказав: стаття 13 вказує на те, що свобода думки та вираження поглядів включає свободу шукати, отримувати та поширювати інформацію та ідеї всіх видів. Ця мова встановлює, що ті, до кого застосовується Конвенція, мають не тільки право та свободу висловлювати власні думки, але й право та свободу шукати, отримувати та поширювати інформацію та ідеї всіх видів. Отже, коли свобода вираження поглядів особи незаконно обмежена, порушується не тільки право цієї особи, але й право всіх інших «отримувати» інформацію та ідеї. Право, захищене статтею 13, отже, має особливий обсяг і характер, про що свідчить подвійний аспект свободи вираження поглядів. Це вимагає, з одного боку, щоб ніхто не був довільно обмежений або перешкоджав висловлювати власні думки. У цьому сенсі це право, яке належить кожній людині. Його другий аспект, з іншого боку, передбачає колективне право отримувати будь-яку інформацію та мати доступ до думок, висловлених іншими. У своєму індивідуальному вимірі свобода вираження поглядів йде далі, ніж теоретичне визнання права говорити або писати. Він також включає і не може бути відокремлений від права використовувати будь-який засіб, який вважається доцільним для передачі ідей і охоплення якомога ширшою аудиторією. Коли Конвенція проголошує, що свобода думки та вираження поглядів включає право на передання інформації та ідей через будь-які середовища це підкреслює той факт, що вираження та поширення ідей та інформації є неподільними поняттями. Це означає, що обмеження, які накладаються на поширення, в рівній мірі є прямим обмеженням права вільно висловлюватися. Важливість правових норм, що застосовуються до преси та статусу тих, хто професійно присвячує себе їй, впливає з цієї концепції. У своєму соціальному вимірі свобода вираження поглядів є засобом обміну ідеями та інформацією між людьми та для масової комунікації. Він включає право кожної людини прагнути донести свої власні погляди до інших, а також право отримувати думки та новини від інших. Для пересічного громадянина так само важливо знати думку інших або мати доступ до інформації в цілому, як і саме право висловлювати власну думку.

У цьому консультативному висновку Міжамериканський суд підкреслив важливість права на свободу вираження поглядів і підкреслив, що воно включає право громадськості отримувати інформацію, а також право окремих осіб на її поширення. Таким чином, право на свободу вираження поглядів включає як індивідуальний, так і соціальний вимір, і обидва виміри повинні бути гарантовані одночасно. Суд підтвердив цю точку зору в наступних окремих справах (Івчер Бронштейн проти Перу, Серія С « 74, Рішення від 6 лютого 2001 року, пункти 147–148-149 та Olmedo Bustos et al. v. Чилі (Справа «Остання спокуса Христа»), серія С «73, Рішення від 5 лютого 2001 року, п. 64-65-66-67-6).

Європейський суд з прав людини детально зупинився на сфері свободи вираження поглядів у багатьох випадках. Зокрема, справа Müller et al. v. Швейцарія цікава тим, що Європейський суд підтверджує, що право на свободу вираження поглядів також включає свободу художнього вираження. Заявники влаштували виставку сучасного мистецтва, включаючи три сексуально відверті картини, що зображують фелацию, содомію та секс з тваринами. Виставка, яка широко рекламувалася, була відкрита для всіх і безкоштовно. Для попереднього перегляду було надруковано каталог, що містить фотографічні репродукції твору мистецтва. В офіційний день відкриття головний прокурор подав провадження з вимогою знищити картини на тій підставі, що вони були непристойними. Після кримінального провадження картини були конфісковані, хоча і не знищені, а заявників оштрафували. Пізніше картини були повернуті. Європейський суд визнав на користь Швейцарії, що обмеження свободи вираження поглядів художника було виправдано відповідно до статті 10 з метою захисту суспільної моралі (Müller et al. v. Швейцарія Заявка № 10737/84 Рішення від 24 травня 1988 року).

Заявники скаржилися на те, що їх засудження та конфіскація картин, про які йде мова, порушують статтю 10 Конвенції, яка передбачає: «1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу зберігати думки, а також отримувати та передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади та незалежно від кордонів. Ця стаття (стаття 10) не перешкоджає державам вимагати ліцензування підприємств мовлення, телебачення або кіно. 2. Здійснення цих свобод, оскільки воно несе з собою обов'язки та відповідальність, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або штрафам, які встановлені законом і необхідні в демократичному суспільстві, в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання безладу або злочинності, для захисту здоров'я або моралі, для захисту репутації або прав інших, для запобігання розголошенню інформації, отриманої конфіденційно, або для підтримки авторитету та неупередженості судової влади. 27. Заявники, безперечно, скористалися своїм правом на свободу вираження поглядів – перший заявник, малюючи, а потім виставляючи відповідні роботи, і дев'ять інших, надаючи йому можливість показати їх публічно на виставці «П'ятниця-Арт 81», яку вони встановили».

Слід визнати, що стаття 10 не вказує, що свобода художнього вираження, про яку йдеться тут, входить до її амбіту; але, з іншого боку, вона також не розрізняє різні форми вираження. Як визнали всі ті, хто з'являється перед Судом, він включає свободу художнього вираження – зокрема, свободу отримання та передавання інформації та ідей – що дає можливість брати участь у публічному обміні культурною, політичною та соціальною інформацією та ідеями всіх видів. Підтвердження, якщо таке було потрібно, того, що це тлумачення є правильним, забезпечується другим реченням пункту 1 статті 10, яке стосується «мовних, телевізійних або кінопідприємств», засобів масової інформації, діяльність яких поширюється на сферу мистецтва. Підтвердження того, що концепція свободи вираження поглядів така, щоб включати художнє вираження, також можна знайти в статті 19 §2 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, який конкретно включає в себе право на свободу вираження поглядів інформацію та ідеї «у формі мистецтва».

У нещодавній справі, що стосується права на свободу вираження поглядів, Африканська комісія з прав людини і народів черпала натхнення як з Європейського суду з прав людини, так і з Міжамериканського суду з прав людини, уточнюючи значення права на свободу вираження поглядів і встановила, що право також включає політичне вираження.

Висновки. Отже, питання реалізації та забезпечення свободи думки є надзвичайно важливим сьогодні. Право на свободу думки закріплено законодавчо і гарантується як вітчизняним законодавством, так і нормами міжнародного права. Важливим є встановлення певних гарантій права на свободу думки, тобто закріплення певних умов та засобів, які забезпечують існування свободи думки в демократичному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text>
2. Artificial intelligence act URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52021PC0206>
3. Біла книга з регулювання штучного інтелекту в Україні URL: <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/Регулювання%20ШІ.pdf>
4. Права людини в епоху Штучного інтелекту: виклики та правове регулювання URL: <https://drive.google.com/file/d/1YLb1X8wCMQi3g8LjPsERa2b58GM1fRS2/view?fbclid=IwAR08dBk3MQEPxATTKWvOPON9f4IUKqNXYJ9OJ4OHilr3wPY2mULUR3hkiFY>
5. Post Office scandal: What the Horizon saga is all about. URL: <https://www.bbc.com/news/business-5671803>
6. UK police's facial recognition system has an 81 percent error rate URL: https://www.engadget.com/2019-07-04-uk-met-facial-recognition-failure-rate.html?guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAAJC6imMAdnNgJ17SdmSfPn2zYD8McbmVwIPrmjdfchxnLKvE1PwtQd9GHbVyMLxc-puxTLEAVEKSCIKf3DFtIU2EF4g7i9yQK9aIYiV_3WkX2q-3DcHfJklyw-AwHWNZPupTIouU_uC3JeTaBHZ3_DtKL45scBzwqD4CqG3w3KM&utm_campaign=AI+Weekly&utm_medium=email&utm_source=Revue+newsletter&guccounter=1
7. Garbage in, garbage out. Face recognition on flawed data URL: https://www.flawedfacedata.com/?utm_campaign=AI%20Weekly&utm_medium=email&utm_source=Revue%20newsletter

References:

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text> [In Ukrainian].
2. Artificial intelligence act URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52021PC0206> [In English].
3. Біла книга з регулювання штучного інтелекту в Україні URL: <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/Регулювання%20ШІ.pdf> [In Ukrainian].
4. Права людини в епоху Штучного інтелекту: виклики та правове регулювання URL: <https://drive.google.com/file/d/1YLb1X8wCMQi3g8LjPsERa2b58GM1fRS2/view?fbclid=IwAR08dBk3MQEPxATTKWvOPON9f4IUKqNXYJ9OJ4OHilr3wPY2mULUR3hkiFY> [In Ukrainian].
5. Post Office scandal: What the Horizon saga is all about. URL: <https://www.bbc.com/news/business-5671803> [In English].
6. UK police's facial recognition system has an 81 percent error rate URL: https://www.engadget.com/2019-07-04-uk-met-facial-recognition-failure-rate.html?guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2x1LmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAAJC6imMAdnNgJ17SdmSfPn2zYD8McbsmvwIPrmjdfchxnLKvE1PwtQd9GHbVyMLxc-puxTLEAVeKSCIKf3DFtlU2EF4g7i9yQK9aIYiV_3WkX2q-3DcHfJklyw-AwHWNZPupTIouU_uC3JeTaBHZ3_DtKL45scBzwqD4CqG3w3KM&utm_campaign=AI+Weekly&utm_medium=email&utm_source=Revue+newsletter&guccounter=1 [In English].
7. Garbage in, garbage out. Face recognition on flawed data URL: https://www.flawedfacedata.com/?utm_campaign=AI%20Weekly&utm_medium=email&utm_source=Revue%20newsletter [In English].